

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 2 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Matkarimova Sadoqat Maqsudovna</i> SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV Hujjatlari saqlash va tadqiq qilishdagi xizmatlari	13-19
<i>Matyakubov Xamdam Xamidjanovich</i> MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO'YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR VA HAMKORLIK	20-24
<i>Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin</i> TURKISTONDA JADIDLARNING TA'LIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN	25-29
<i>Хуррамова Саодат Хабибовна</i> ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА	30-37
<i>To'uchiyeva Dilnoza Ikrom qizi</i> ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOIIY, IQTISODIIY VA MADANIY HAYOTI	38-44
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> AYOLLARNING SIYOSIIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA- TADBIRLAR VA BU BORADA O'ZBEKISTON TAJRIBASI	45-50
<i>Kanimkulov Olimjon, Xikmatova O'g'iloy</i> TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BO'LGAN TARIXI HAQIDA	51-54
<i>Tojiev Alisher Sultannazirovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI	55-60
<i>Bekbayev Bekjon</i> XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN	61-67
<i>Salayev Umrbek Kadambayevich</i> JANUBIIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	68-71
<i>Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna</i> LO'LILAR IJTIMOIIY HAYOTINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	72-78
<i>Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi</i> ICHKI SAVDO QO'QON XONLIGI IQTISODIIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876)	79-84

08.00.00 – IQTISODIIYOT FANLARI

<i>Kazakov Olim Sabirovich</i> XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH	85-89
---	-------

<i>Исламтудинова Дина Файзрахмановна</i> РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	90-98
<i>Alikulov Mehmonali Salahiddin o'g'li</i> QISHLOQ XO'JALIGIGA INVESTITSİYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO'JALIGIGA YO'NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI	99-106
<i>Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor</i> O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	107-113
<i>Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod</i> CHO'L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LARI	114-121
<i>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</i> MULKIY SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	122-132
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	133-144
<i>Djumanov Saitmurod Alibekovich</i> MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	145-150
<i>Yariyev Sherzod Shukurjanovich</i> DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI	151-155
<i>Matkarimov Feruz Bekturdiyevich</i> MINTAQADA TO'QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	156-160
<i>Xaydarova Durdona, To'xtayeva Moxinur</i> DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	161-166
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Yusubov Jaloliddin Kadamovich</i> ABU NASR FOROBIYNING MA'NAVİY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI	167-175
<i>Nosirxo'jayeva Gulnora Abduqahhorovna</i> FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA'NAVİY YUKSALISH MUAMMOLARI	176-179
<i>Xoliqov Yunus Ortiqovich</i> BAG'RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI	180-184
<i>Berdaliyeva Sevara</i> ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB "KUTADGU BILIG"	185-191
<i>Parpiyev Muhammadjon Tolibovich</i> SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQUISHINING IJTIMOYIY-FALSAFIY OMILLARI	192-197
<i>Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi</i> IBN ARABIY "VAHDATUL VUJUD" TA'LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI	198-202

<i>Ulug'murodov Elyor Saydulloevich</i> ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI	203-206
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING DIALEKTIK MAZMUNI	207-213
<i>Xasanov Boburjon Hakimovich</i> EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI	214-219
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT	220-225
<i>Ismoilov Maxammadixon</i> HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI	226-230
<i>Shokirov Murod Rustamovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI	231-234
<i>Hamroyev Saidjon Sanoyevich</i> YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOY ADOLATNING BARQAROR TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI	235-239
<i>Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li</i> ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI (TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI)	240-243
<i>Ulug'ov Jasur Nasirdinovich</i> INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI	244-249
<i>Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li</i> BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARI MISOLIDA	250-253
<i>Ibragimov Kudrat</i> XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL DAVLATLARI	254-260
<i>Oripov Axmadjon Muxammadjonovich</i> VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOY-FALSAFIY TALQINI	261-267
<i>Ibragimova Zulayxo Karimbayevna</i> RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI VA ASOSIY KOMPONENTLARI	268-274
<i>Abdullayev A'zam Abdiyevich</i> YOSHLARDA IJTIMOY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM XUSUSIYATLARI	275-281
<i>Ochilov Azimjon Tuxtamishovich</i> IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING TARQALISHI	282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Raxmanova Sarvinoz Alisherovna</i> SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	286-289
<i>Kaxarova Iroda Sidikovna</i> MODAL SO'ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH	290-296
<i>Babadjanova Nazokat Davronbekovna</i> "YUSUF VA ZULAYHO" DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI	297-302
<i>Sayidova Shakhriyozda Nasrulloevna</i> RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK "ULUG' SALTANAT"	303-308
<i>Hatamova Kamola Toshmurod qizi</i> TIJORAT HUYJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA	309-316
<i>Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna</i> TERMINOLOGIYANING O'ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O'RGANILISHI	317-321
<i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i> SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI	322-326
<i>Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich</i> PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES	327-331
<i>Xoshimova Oydina Shuxrat qizi</i> OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O'RNI VA RANGLAR IFODASI	332-338
<i>Babayeva Iroda</i> THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING	339-342
<i>Fozilov Odil Yuldashevich</i> USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE.....	343-346
<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING "BAXTSIZ KUYOV" DRAMASI MISOLIDA)	347-351
<i>Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna</i> TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI	352-357
<i>Xamidova Sayyora Nurmatovna</i> KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	358-363
<i>Mengboyev Azizbek Alijon o'g'li</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI	364-368
<i>Hayitova Shohida Erkin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	369-373

<i>Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi</i> SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI	374-378
<i>Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich</i> MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI	379-385
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Muxitdinova Firюза</i> КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА	386-393
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI	394-403
<i>Tulaganova Gulchexra, Nurilloev Shavkat</i> INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH	404-414
<i>Yakubova Iroda Bahramovna</i> MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI	415-419
<i>Obidov Tolibjon Avezxanovich</i> JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI	420-425
<i>Tuxtashev Sherzod Azimovich</i> JINOYAT ISHINI TO'XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI	426-430
<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI	431-436
<i>Rahmatov Elyor Jumaboyevich</i> BOJXONA MA'MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISHTIROKI	437-441
<i>Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIY TAJRIBASI	442-447
<i>Shermatov Nuriddin</i> RAQAMLI ERADA SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEKNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA	448-455
<i>Juraeva Asal</i> EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS	456-461
<i>Собиров Саидбек Махмудович</i> ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ	462-467
<i>Nurbayev Muzaffar Erkinovich</i> DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH	468-478

<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI	479-485
<i>Xabibullayev Azizillo Lutfullo o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI O'RTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR	486-491
<i>To'xtayev O'ktamjon Zarifjon o'g'li</i> MURAKKAB ASHYOLARNING O'ZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI	492-500
<i>Yusupov O'ktambov</i> KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI	501-509
<i>Murodxonov Muhammadnur</i> XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING O'RNINI	510-518
<i>Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса</i> МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ	519-523
<i>Qudratillayev Xazratoli Zokirjon o'g'li</i> JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI	524-530
<i>Umarov Abbosjon Asliddin o'g'li</i> SUG'URTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI	531-536
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ	537-542
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIGI	543-547
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	548-554
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> 7-9 YOSHLI O'QUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI O'YINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH	555-561
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI O'QITISHDA TARMOQ TEKNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	562-569

<i>Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI	570-576
<i>Qodirov Azamat Muxriddinovich</i> IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O'QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO'NALGAN O'QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA	577-582
<i>Тлеумуратова Абадан Бекбановна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ	583-585
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> TALABALAR TA'LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-592
<i>Mamaziyyayev Oblaberdi</i> OLIY TA'LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI	593-598
<i>Isoqov Murod Madaminjonovich</i> YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOYIY KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG'OR XORIJIY MODELLARI	599-605
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O'QITISHNING HOZIRGI HOLATI	606-610
<i>Allayeva Hafiza Rustam qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QITISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI	611-614
<i>Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna</i> AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI	615-621
<i>Xo'jaqulov Ro'zibek Ilhomjon o'g'li</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI	622-625
<i>Elova Sitara Axmatkulovna</i> QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI	626-629

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 February 2025

Article / Original Paper

ENHANCING HUMAN DIGNITY AND FURTHER DEVELOPING A FREE CIVIL SOCIETY

Tulaganova Gulchexra

Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor of the Department of Criminal Procedure Law,
Tashkent State University of Law
E-mail: gulchexra.z.27@gmail.com

Nurilloev Shavkat

Assistant teacher at the Department of Criminal Procedure Law,
Tashkent State University of Law
(Research Assistant)
E-mail: shavkatlawyer@gmail.com

Abstract. This article analyzes the constitutional guarantees for the protection of human rights and freedoms in the Republic of Uzbekistan, issues related to ensuring personal inviolability and the right to a fair trial, achieving proportionality and stable balance among branches of power, and the consistent liberalization of the criminal and administrative penalty system. Furthermore, the activities of international institutions, the significance of international documents, the norms defining human rights in international conventions, their legal mechanisms, and agreements are highlighted. The article also provides suggestions and recommendations for protecting the rights and legitimate interests of citizens within the jurisdiction of each state.

Keywords: Human rights, Constitution, National Institutions, Ombudsman, International Conventions, Development Strategy, Normative Legal Documents, Habeas Corpus Principle.

INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH

Tulaganova Gulchexra Zaxitovna,

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası professori
Yuridik fanlari doktori, professor

Nurilloev Shavkat Shuxrat o'g'li,

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası
o'qituvchi-yordamchisi
(tadqiqot ishlari bo'yicha assistent)

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida Inson huquq hamda erkinliklarini himoya qilishning konstitutsiyaviy kafolatlari, ularning shaxsiy daxlsizlik va odil sudlovga bo'lgan huquqlarini ta'minlash masalalari, hokimiyat tarmoqlari o'rtasida mutanosiblik va barqaror muvozanatga erishish, jinoiy, ma'muriy jazo tizimini izchil erkinlashtirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, xalqaro institutlar tomonidan ularning faoliyati, xalqaro hujjatlarning ahamiyati, Xalqaro konvensiyalardagi inson huquqlarini belgilovchi normalar ularning huquqiy mexanizmlari, shartnomalar yoritib o'tilgan. Shuningdek, har bir davlatning o'z yurisdiksiyasi doirasida fuqarolarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish yuzasidan taklif va tavsiyalar berib o'tilgan.

Kalit soʻzlar: Inson huquqlari, Konstitutsiya, Milliy Institutlar, Ombudsman, Xalqaro konvensiyalar, Taraqqiyot strategiyasi, normativ-huquqiy hujjatlar, Habeas Corpus tamoyili.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N65>

Kirish. Mamlakatimizda soʻnggi yillarda inson va uning huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlari oliy qadriyatga aylangan demokratik huquqiy davlat va adolatli fuqarolik jamiyatini shakllantirish yoʻlida muhim islohotlar olib borilmoqda. Mazkur islohotlarning zahirida fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini samarali himoya qilish, ularning shaxsiy daxlsizlik va odil sudlovga boʻlgan huquqlarini taʼminlash, hokimiyat tarmoqlari oʻrtasida mutanosiblik va barqaror muvozanatga erishish, jinoiy va maʼmuriy jazo tizimini izchil erkinlashtirish maqsadi mujassamdir.

Bugungi kunga kelib, Oʻzbekiston Respublikasi inson huquqlariga oid 80 dan ortiq xalqaro hujjat va konvensiyalarga, xususan Birlashgan Millatlar Tashkilotining 6 ta asosiy shartnomasi va 4 ta fakultativ protokoliga qoʻshilgan. Ushbu hujjatlarning amalga oshirilishi boʻyicha BMTning Inson huquqlari boʻyicha kengashi va shartnomaviy qoʻmitalariga doimiy ravishda milliy maʼruzalarni taqdim etib kelmoqda. Shuningdek, mamlakatimizda huquq ustuvorligini taʼminlash, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish borasida olib borilgan islohotlar natijasida “Huquq ustuvorligi indeksi”da Oʻzbekiston soʻnggi uch yilda oʻz koʻrsatkichlarini 14 pogʻonaga yaxshilab, 142 ta mamlakat orasida 78-oʻrinni egalladi.

2022-2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasida “Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish” yuzasidan qonun ustuvorligi va konstitutsiyaviy qonuniyligni taʼminlash hamda inson qadrini ushbu jarayonning bosh mezoni sifatida belgilash(14-maqсад), huquqni muhofaza qiluvchi organlarning yangi qiyofasini shakllantirish va ularning faoliyatini xalq manfaatlari, inson qadr-qimmati, huquq va erkinliklarini samarali himoya qilishga yoʻnaltirish(17-maqсад), advokatura institutining inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdagi salohiyatini tubdan oshirish(19-maqсад) kabi bir qator maqsadlar belgilangan.

Adabiyotlar tahlil va metodologiya. Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish masalasi koʻplab milliy va xalqaro tadqiqotlarning markaziy mavzusi boʻlib kelmoqda. Ushbu sohada bir qancha milliy qonunchilik va xalqaro hujjatlar mavjud. Xususan, BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948) hamda boshqa xalqaro hujjatlar, jumladan, Fuqarolik va siyosiy huquqlar toʻgʻrisidagi xalqaro pakt asosiy manba hisoblanadi. Shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi, 2022-2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi hamda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 22.06.2020-yildagi PF-6012-sonli “Inson huquqlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi Farmonida Inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish yuzasidan keng koʻlamli islohotlar amalga oshirish asosiy oʻrin egallagan.

Ushbu tadqiqot ishida F.Yusupova, S.Muratayev, B.Moʻminov, S.Adilov, D.Choriyevalarning darslik va boshqa ilmiy tadqiqot ishlaridan foydalanildi. Shuningdek, tadqiqot davomida normativ-huquqiy, qiyosiy, imperik, ijtimoiy-sotsiologik, statistik va boshqa tahlil usullaridan foydalanildi hamda inson huquqlarini konstitutsiyaviy kafolatlash mexanizmlari va milliy qonunchilikning xalqaro standartlarga mosligi, Ombudsman institutlari, milliy va xalqaro tashkilotlarning roli, Oʻzbekiston Respublikasi va xalqaro hujjatlar asosida

inson qadrlarining huquqiy kafolatlari, boshqa davlatlarning fuqarolik jamiyatini rivojlantirish tajribasi chuqur o'rganildi.

Muhokama. Inson huquq va erkinliklarini himoya qilishning konstitutsiyaviy kafolatlari. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi tahrirdagi Konstitutsiya bizga inson huquqlari, demokratiya, erkinlik, barqarorlik, tenglik va taraqqiyot tamoyillariga asoslangan huquqiy va adolatli davlat qurish yo'llarini keng ochib berdi", deb ta'kidlagani inson huquq va erkinliklarining himoyasini ta'minlash uchun konstitutsiyamizning o'rni naqadar beqiyos ekanligini ko'rsatadi. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 13-moddasida inson, uning huquq va erkinliklari, sha'ni, qadr-qimmati va boshqa ajralmas huquqlari oliy qadriyat hisoblanishi, demokratik huquq va erkinliklar Konstitutsiya va qonunlar bilan himoya qilinishi ta'kidlangan. Shuningdek, Konstitutsiyamizning X bobi "Inson hamda fuqarolarning huquq va erkinliklari kafolatlari" deb nomlanib, ushbu bobning 54-moddasida Insonning huquq va erkinliklarini ta'minlash davlatning oliy maqsadi ekanligi, davlat fuqarolarning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlangan huquq va erkinliklarini ta'minlashi belgilangan. [9; 54-m.] Bundan tashqari, X bobda har bir shaxs o'z huquq va erkinliklarini himoya qilish huquqiga ega ekanligi, huquqlarini himoya qilish uchun sudga hamda xalqaro organlarga murojaat etish huquqi, inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning mavjud shakllari hamda vositalarini to'ldirishi fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga va inson huquqlari madaniyatini yuksaltirishga ko'maklashishi o'z aksini topgan.

Inson huquq va erkinliklarini himoya qilishning kafolatlarini O'zbekiston Respublikasi qonunlarida ham ko'rishimiz mumkin. O'zbekiston Respublikasining 07.01.2008-yildagi "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi 139-son Qonunining 7-moddasida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, ushbu qonun hamda boshqa qonun hujjatlariga muvofiq, har bir bolaga inson hamda fuqaro huquqlari va erkinliklari tegishli bo'lishi hamda davlat tomonidan kafolatlanishi o'z aksini topgan. [11; 7-m.] Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi 4-moddasida O'zbekiston Respublikasida oila, onalik, otalik va bolalik davlat himoyasida ekani, onalik va otalik izzat-ikromga hamda hurmatga sazovorligi ta'kidlangan. [10; 4-m.] Bu ham davlatimiz tomonidan o'zbek oilalarga bo'lgan qonunlarda mustahkamlangan huquqlar va erkinliklarni ta'minlashining konstitutsiyadagi huquqiy kafolatidir. Davlatimiz tomonidan himoyaga bo'lgan huquq to'liq ta'minlanib kelmoqda. Jinoyat protsessi ishtirokchilarining huquqlarini qo'shimcha kafolatlashning asosiy shartlaridan biri ishda himoyachining ishtirok etishidir.

O'zbekiston Respublikasi JPKning 53-moddasida himoyachining juda keng qamrovli huquq va majburiyatlari ko'rsatib o'tilgan. Himoyachi jinoyat protsessida isbotlashda faol qatnashmog'i lozim. Qonun tomonidan dalillarni to'plash, tekshirish va baho berish majburiyati yuklatilgan yoki bunga huquqli bo'lgan har bir ishtirokchi isbotlash subyektidir. Isbotlash jarayonida himoyachining huquqlari bir muncha cheklangan bo'lsa-da, bu hol uni isbotlash subyekti bo'lish imkoniyatidan mahrum etmaydi. Isbotlashda himoyachi ishtirokining chegaralari va shakli juda muhim. Shubhasiz, agarda ishda ayblanuvchining aybsizligidan darak beradigan yoki ayblilik darajasini kamaytiradigan ma'lumotlar mavjud bo'lib, himoyachining fikriga ko'ra, ular ishga qo'shib qo'yilishi kerak bo'lsa, himoyachi ushbu ma'lumotlarning borligini ko'rsatib, ularning mazmunini ochib berishi, himoyadagi shaxsning aybsizligi yoki ayblilik darajasini kamaytirish nuqtai nazaridan ularga baho berib, tergov olib borishga mas'ul

bo'lgan organlarni iloji boricha jinoyat ishini to'g'ri va adolatli hal etishga undashi lozim. Ba'zi mualliflarning ta'kidlashicha, bunday hollarda ayblanuvchi foydasiga hal etiladigan holatlar isbot etilmasa, himoyachi o'z vazifasini to'g'ri bajara olmaydi.

Himoyachining vazifasi ayblanuvchining aybsizligini yoki ayblilik darajasi kam ekanini isbotlab berishdan iborat. Ushbu vazifa lozim darajada bajarilmagan taqdirda ayblanuvchining himoyasiga jiddiy zarar yetkazilishi sababli, u o'z himoyasidagi shaxs oldida ma'naviy jihatdan javobgardir.

Himoyachining muhim protsessual huquqlaridan biri dalillarni taqdim etish huquqidir. U himoyasidagi shaxsdan farqli o'laroq, nafaqat jinoyat protsessidagi isbot etish jarayonida qatnashish huquqiga ega, balki unda faol ishtirok etishga majbur. Himoyachi pozitsiyasidan kelib chiqilsa, jinoyat ishi yuzasidan isbotlash predmeti e'lon qilingan aybni inkor etuvchi yoki ayblanuvchining javobgarligini yengillashtiruvchi holatlar hisoblanadi. Ushbu maqsadda ishda ishtirok etishga ruxsat olinganidan boshlab himoyachi dalillar taqdim etishga haqlidir.

O'zbekiston Respublikasining "Davlat hisobidan yuridik yordam to'g'risida"gi Qonuni davlatning fuqaro huquqlarini qonun normalari orqali ta'minlashiga yorqin misol bo'la oladi. Ushbu qonun doirasida davlat hisobidan yuridik yordam ko'rsatishning asosiy tamoyillari sifatida inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarining ustuvorligi, shuningdek, qonuniylik va xolislik kabi yondashuvlar alohida e'tirof etiladi. [12;] Bundan tashqari, "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" gi 02.09.2019-yildagi O'RQ-562-sonli O'zbekiston Respublikasi qonunining 6-moddasiga ko'ra, Davlat xotin-qizlar va erkaklarga shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni amalga oshirish chog'ida teng huquqlilikni kafolatlashi, davlat xotin-qizlar va erkaklarga jamiyat hamda davlat ishlarini boshqarishda, saylov jarayonida teng ishtirok etishni, sog'liqni saqlash, ta'lim, fan, madaniyat, mehnat va ijtimoiy himoya sohalarida, shuningdek davlat va jamiyat hayotining boshqa sohalarida teng huquq hamda imkoniyatlar ta'minlanishini kafolatlashi belgilangan. [13; 6-m.]

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 22.06.2020-yildagi PF-6012-sonli "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmonida inson huquqlarini himoya qilishni ta'minlash yuzasidan muhim chora-tadbirlar belgilangan bo'lib, ushbu chora-tadbirlar ijrosi yuzasidan bir qancha natijalarga erishish belgilangan. [14; VI b.] Unga ko'ra, inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarni qonunchilik va huquqni qo'llash amaliyotiga implementatsiya qilishning samaradorligi oshishi hamda milliy qonunchilik takomillashishi, inson huquqlari bo'yicha xalqaro majburiyatlarni bajarish yuzasidan qonun hujjatlaridagi kamchiliklar bartaraf etilishi, xalqaro tashkilotlarning inson huquqlari sohasidagi tavsiyalarini bajarish samaradorligi oshirilishi, inson huquqlari sohasidagi xalqaro va mintaqaviy tuzilmalar bilan hamkorlikni yangi bosqichga ko'tarish orqali mamlakatning inson huquqlari va erkinliklari sohasidagi xalqaro reytinglar va indekslar bo'yicha ko'rsatkichlari yaxshilanishi kabi natijalarga erishish belgilab qo'yilgan.

Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar tomonidan inson huquq va erkinliklarini himoya qilinishi kafolatlari. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 56-moddasi bilan Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar faoliyati konstitutsiyaviy kafolatga egaligi belgilab berildi. Unga ko'ra, Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishning mavjud shakllari hamda vositalarini to'ldirishi, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga va inson huquqlari madaniyatini yuksaltirishga ko'maklashishi o'z

aksini topdi. Shuningdek, davlatimiz ushbu milliy institutlarning faoliyat olib borishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratishi konstitutsiyamiz bilan belgilab berildi.

1993-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan rezolyutsiyada Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlarning maqomiga oid tamoyillar, keng jamoatchilikka "Parij prinsiplari" nomi bilan tanilgan hujjat shaklida tasdiqlandi. Ushbu prinsiplar har bir davlatda tashkil etiladigan Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlarining faoliyati uchun asosiy yo'nalishlarni belgilab berdi. Mazkur hujjatda, xususan, Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlarning mustaqilligi, samaradorligi va inson huquqlarini ilgari surish hamda himoya qilishdagi mas'uliyati aniq ifoda etilgan. Shuningdek, institutlar faoliyatida xolislikni ta'minlash, fuqarolik jamiyati bilan hamkorlikni rivojlantirish va inson huquqlari sohasida xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta'minlash kabi tamoyillar alohida e'tirof etilgan. Bu prinsiplar davlatlar uchun inson huquqlarini himoya qilish va rivojlantirish bo'yicha mustahkam huquqiy poydevor yaratdi.

O'zbekiston Respublikasida inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar tizimi keng qamrovli va samarali faoliyat yuritib kelmoqda. Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar tizimiga O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Inson huquqlari bo'yicha vakili (ombudsman), O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Bola huquqlari bo'yicha vakili (Bolalar ombudsmani), O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil (biznes-ombudsman), Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi kiradi:

Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar faoliyati juda izchil tashkil etilgan bo'lib, mamlakatimizda inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish vazifasini samarali amalga oshirib kelmoqda. Ushbu milliy institutlar faoliyati "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Inson huquqlari bo'yicha vakili (ombudsman) to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 15.11.2024-yildagi 1002-sonli Qonuni, "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Bola huquqlari bo'yicha vakili (Bolalar ombudsmani) to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 29.02.2024-yildagi 917-son Qonuni, "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil to'g'risida" O'zbekiston Respublikasining 29.08.2017-yildagi 440-son Qonuni, "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi faoliyatini takomillashtirish to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.12.2018-yildagi 4056-son qarori kabi milliy qonunchilik hujjatlari bilan tartibga solinadi.

Inson huquqlari bo'yicha milliy institutlar o'z faoliyatini huquqiy va amaliy jihatdan mustaqil ravishda olib borishi kerak. Ular samarali ishlashi uchun yetarli kadrlar, moliyaviy resurslar bilan ta'minlangan bo'lishi, shuningdek, tegishli davlat va xalqaro tashkilotlar bilan samarali hamkorlik qilishlari zarur. Shu bilan birga, bu institutlar fuqarolik jamiyati bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi. Ular har ikki tomon, hukumat va fuqarolik jamiyati o'rtasida mustaqil mavqega ega bo'lib, o'zaro muloqot va hamkorlikni ta'minlaydigan ko'priklar vazifasini bajaradi.

Xalqaro institutlar va konvensiyalar tomonida inson huquq va erkinliklarining himoya qilinishi kafolatlari. Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish dunyo miqyosida xalqaro institutlar va huquqiy mexanizmlar tomonidan kafolatlanadi. Ushbu tizim insoniyatning asosiy huquq va erkinliklarini ta'minlash, adolatli va teng huquqli jamiyat qurish maqsadida yaratilgan. Bunda xalqaro konvensiyalar va shartnomalar hamda maxsus tashkilotlar muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 55-moddasida har bir fuqaro O'zbekiston Respublikasining qonunchiligiga va xalqaro shartnomalariga muvofiq, agar davlatning huquqiy himoyaga doir barcha ichki vositalaridan foydalanib bo'lingan bo'lsa, insonning huquq va erkinliklarini himoya qiluvchi xalqaro organlarga murojaat etish huquqiga ega ekanligi belgilangan. [9; 55-m.] Bundan tashqari aytishimiz mumkinki, O'zbekiston Respublikasi o'z huquqiy tizimida xalqaro huquq normalariga doimiy ravishda ustuvorlik berib keladi. Mamlakat qonunchiligida tez-tez uchraydigan "Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida milliy qonunchilikda belgilangan qoidalaridan farqli normalar nazarda tutilgan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi" mazmunidagi qoida bunga yaqqol misol bo'lib xizmat qiladi. Shubhasiz, har bir davlat o'z yurisdiksiyasi doirasida fuqarolarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish va hal etishga intiladi.

Bevosita Inson huquqlari himoya qilish bilan shug'ullanuvchi xalqaro institutlar haqida so'z ketganda, birinchi navbatda ushbu sohada Birlashgan Millatlar Tashkilotining o'rnini ta'kidlashimiz lozim. Ushbu tashkilot tarkibida BMTga a'zo davlatlarning inson huquqlari bo'yicha faoliyatini kuzatuvchi va tegishli tavsiyalar beruvchi Inson Huquqlari Kengashi(Human Rights Council), Xalqaro konvensiyalarning bajarilishini nazorat qilish uchun tashkil etilgan BMTning Shartnomaviy Qo'mitalari(Masalan, the Committee on the Rights of the Child and the Human Rights Committee), Inson huquqlarini targ'ib qilish va ularni himoya qilishga qaratilgan dasturlarni amalga oshiruvchi BMTning Oliy Komissari Boshqarmasi(Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)) mavjud.

Shuningdek, Inson huquqlarini himoya qiluvchi bir qancha mintaqaviy institutlar ham mavjud. Yevropa Inson huquqlari konvensiyasiga asoslangan holda inson huquqlari buzilishlarini ko'rib chiquvchi hamda fuqarolarning huquqlarini sud orqali himoya qiluvchi Yevropa Kengashi(Council of Europe) va Yevropa Inson Huquqlari Sudi(the European Court of Human Rights), Amerika Inson Huquqlari Tizimi(Inter-American Human Rights System), Afrika Inson va Xalqlar Huquqlari Komissiyasi va Sudi(African Commission and Court on Human and Peoples' Rights) ushbu mintaqaviy institutlarga yaqqol misol bo'la oladi.

Shuningdek, Xalqaro konvensiyalar inson huquqlarining huquqiy kafolatlarini belgilovchi eng muhim hujjatlar hisoblanib, ular davlatlar uchun majburiy hamda tavsiyaviy kuchga ega va ularga amal qilish xalqaro huquqiy majburiyat sifatida qaraladi. Inson huquqlari bo'yicha umumjahon deklaratsiyasi (1948-yil) Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan bo'lib, barcha insonlar uchun asosiy huquqlar va erkinliklarni belgilaydi. Ushbu deklaratsiyaning 2-moddasida har bir inson irqi, tana rangi, jinsi, tili, dini, siyosiy yoki boshqa e'tiqodlaridan, milliy yoki ijtimoiy kelib chiqishi, mol-mulki, tabaqasi yoki boshqa holatidan qat'i nazar ushbu Deklaratsiyada e'lon qilingan barcha huquq va barcha erkinlikka ega bo'lishi zarurligi belgilangan. [2; 2-m.] Deklaratsiya xalqaro huquqning ahamiyatli qismi sifatida barcha davlatlar uchun huquqiy tamoyillarni o'rnatadi. Deklaratsiyaning huquqiy majburiy kuchi bo'lmasa-da, u boshqa xalqaro shartnomalar va milliy qonunlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro paktning (ICCPR, 1966-yil) 9-moddasi Habeas Corpus tamoyilini xalqaro huquq darajasida mustahkamlaydi va inson erkinligini asossiz cheklashning oldini olishga qaratilgan. Ushbu moddaga ko'ra, har bir inson erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqiga ega va hech kim asossiz hibsga olinishi yoki qamoqda ushlab turilishiga yo'l qo'yilmaydi. Shuningdek, har qanday hibsga olish yoki qamoqda saqlash qonuniy asosga ega bo'lishi va milliy qonunlar doirasida amalga oshirilishi kerakligi, hibsga

olingan shaxs tezkorlik bilan sudyaga yoki qonun bilan belgilangan boshqa mustaqil sud organiga olib kelinishi kerakligi, agar biror shaxs asossiz hibsga olinib yoki ozodlikdan mahrum etilgan bo'lsa, unga qonuniy tartibda kompensatsiya berilishi kafolatlanishi belgilangan. [3; 9-m.]

Shaxs huquq va erkinliklarining daxlsizligi va ulardan sud qarorisiz mahrum etishga yoki ularni cheklashga hech kim haqli emasligi, qonunga asoslanmagan holda hibsga olish yoki qamoqda saqlab turish mumkin emasligi hamda har bir shaxs o'z huquq va erkinliklarini sudga shikoyat qilish orqali himoya qilish kafolatlanganligi to'g'risidagi talablarni jinoyat-protsessual qonunida aks ettirilishini ta'minlaydi, hamda Jinoyat-protsessual qonunini takomillashtirib, dastlabki tergovga sud nazoratini olib kirishga imkoniyat yaratadi. Sud nazoratining zamirida esa, xolislik, tortishuv, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini muhofaza qilish kabi muhim masalalar o'z ifodasini topgan. Hozirgi kunda dunyoning aksariyat rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarida fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini cheklash yoki ulardan mahrum qilish bilan bog'liq majburlov choralarini qo'llashga sanksiya berish sudlar vakolatida bo'lib, u uzoq tarixga ega.

“Habeas Corpus Act” 1679-yil 26-mayda qabul qilingan bo'lib, qamoqqa olish ustidan shikoyat qilish va noqonuniy ushlab turilgan shaxsni darhol ozod qilishning birinchi klassik namunasi hisoblanadi. “Habeas Corpus Act” insoniyat tarixida o'zboshimchalik bilan hibsga olishni cheklagan birinchi hujjatdir. Unda “Hech bir ozod, erkin fuqaro sud qarorisiz ushlab turilishi, qamoqqa olinishi, mulkidan mahrum qilinishi, qonundan tashqari deb e'lon qilinishi, quvg'inga olinishi mumkin emas” deyiladi. Jinoyat ishlari bo'yicha “Habeas Corpus Act” quyidagicha tartibda amalga oshiriladi. Har bir qamoqqa olingan ayblanuvchi o'zini noto'g'ri hibsga olindi deb hisoblasa, shaxsan o'zi yoki himoyachisi orqali lord-kanslarga shikoyat qilishga haqli bo'lgan. Lord Habeas Corpus buyrug'ini berish hamda uni tasdiqlaydigan muhrni saqlash huquqiga ega bo'lgan shaxs hisoblangan. Murojaatni olgan sudya darhol ishga kirishib, qamoqqa olishning qonuniyligini tekshirgan. Agar qamoqqa olish noqonuniy amalga oshirilgan bo'lsa, shaxs darhol ozod qilingan. Angliya yuridik adabiyotlarida “Habeas Corpus Act” shaxs huquq va erkinligini himoya qilishning oliy darajadagi kafolati va inglizlarning milliy g'ururi” deb ta'riflanadi. Hozirgi kunda ishni sudga qadar yuritishda taraflar o'z huquqlaridan to'laqonli foydalanishlari va protsessual majburiyatlarini bajarishlari uchun bu jarayonda xolislik hamda beg'arazlikni ta'minlovchi jinoyat ishlari bo'yicha tuman (shahar) sudlari tarkibida tergov sudyasi lavozimini joriy etish masalasi dolzarb bo'lib kelmoqda. Tergov sudyasi bo'yicha qonun loyihasi muhokama qilinmoqda. Tez orada qonun qabul qilinishi bilan, tergov sudyalari samarali faoliyat olib boradilar. Tergov sudyasi tomonidan sud nazoratining amalga oshirilishi, ishni sudga qadar yuritishda haqiqiy tortishuv muhitini yaratadi, sababi, himoyachining iltimosnomasini endi ishni sudga qadar yurituvchi organlar hal qilmaydi, balki bu orqali kuchlar muvozanati yaratiladi. Bu o'z navbatida, jinoyat protsessida himoyachining mavqeyi oshishiga, uning isbotlash jarayonida qatnashish huquqini real ta'minlashga xizmat qiladi. Sababi, dalillarni topish va mustahkamlash yuzasidan asosli iltimosnomasi rad qilingan hollarda, tergov sudyasi unga mazkur huquqidan foydalanish imkonini kafolatlaydi, shu bilan birga uning keyinchalik ishni mazmunan ko'rish majburiyatidan xalos etilishi uning ichki mustaqilligini ta'minlaydi, ya'ni uning qabul qilgan qaroriga kelgusida bog'lanib qolishining oldi olinadi.

Shu o'rinda tergov sudyasining kimligi va uning jinoyat protsessidagi maqomiga to'xtalib o'tish o'rinlidir. Qozog'iston Respublikasi JPKning 54-moddasi 3-qismiga muvofiq, tergov sudyasi – tegishli barcha instansiya sudining raisi tomonidan tayinlanadigan, sudga qadar tergovga jalb qilingan shaxslarning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini ta'minlanishi ustidan sud nazoratini amalga oshirishga vakolatli sudyadir. [16; 54-m.] B.Mo'minov tergov sudyasiga quyidagicha ta'rif beradi: "tergov sudyasi – ishni sudga qadar yuritish bosqichida, ishni sudga qadar yuritish uchun mas'ul organlarning iltimosnomalari va manfaatdor shaxslarning shikoyatlarini ko'rib chiqish va hal qilish orqali shaxslarning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini ta'minlanishi ustidan sud nazoratini amalga oshirishga vakolatli sudyadir". [17; 249-m.] S.Adilov esa tergov sudyasi ishni sudga qadar yuritish jarayonida kelib chiqadigan masalalar yuzasidan xolis va mustaqil hakam bo'lishi mumkinligini, chunki u keyingi sud instansiyalarida odil sudlovni amalga oshirishdan chetlatilgan bo'lishini e'tirof etadi. [18; 166-b.]

Tergov sudyalari tomonidan jinoyat ishlari bo'yicha sudga qadar ish yuritish bosqichida protsessual qarorlarga sanksiya berish va ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish masalalarini qonunchilikda belgilash maqsadida tergov sudylarining vakolatlari jumlasiga kiritilgan ishlarni ko'rib chiqish asoslari hamda tartibini nazarda tutuvchi o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilmoqda. Tergov sudyasi yakka o'zi ish tutib, sudga qadar ish yuritish bosqichida shaxsning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlariga rioya etilishi ustidan sud nazoratini amalga oshiradi.

Tergov sudyasining vakolatlari jumlasiga: qamoqqa olish yoki uy qamog'i tarzidagi ehtiyot chorasini qo'llash to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; qamoqda saqlash yoki uy qamog'i muddatini uzaytirish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; ushlab turish muddatini qirq sakkiz soatgacha uzaytirish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; pasportning (harakatlanish hujjatining) amal qilishini to'xtatib turish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; ayblanuvchini lavozimidan chetlashtirish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; shaxsni tibbiy muassasaga joylashtirish haqidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; ayblanuvchining tibbiy muassasada bo'lishi muddatini uzaytirish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; murdani ekskumatsiya qilish haqidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; pochta-telegraf jo'natmalarini xatlash to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; prokurorning guvoh va jabrlanuvchining(fuqaroviy da'vogarning) ko'rsatuvlarini oldindan mustahkamlash to'g'risidagi iltimosnomalarini ko'rib chiqish; tintuv o'tkazish to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish; telefonlar va boshqa telekommunikatsiya qurilmalari orqali olib boriladigan so'zlashuvlarni eshitib turish, ular orqali uzatiladigan axborotni olish to'g'risidagi iltimosnomalarni ko'rib chiqish; mol-mulkni xatlash to'g'risidagi iltimosnomani ko'rib chiqish kiradi.

"Tergov sudyasi institutining kiritilishi ayblov va himoya tarafi faoliyati, protsessual huquqlaridagi o'zaro mutanosiblikning ta'minlanishiga xizmat qiladi va sud nazoratini amalga oshirish mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi", degan fikrlarida ham o'z aksini topgan. Tergov sudyasi institutiga oid ayrim xorijiy davlatlar qonunchiligi o'rganilganda, Germaniya, Belgiya, Gretsiya, Iroq, Ispaniya, Niderlandiya, Xorvatiya va ayniqsa, Fransiyada ushbu institut o'z faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirib kelayotganligi aniqlandi. Xususan, Germaniyada tergov sudyasi (uchastka sudyasi) jinoyat protsessining o'ta muhim figurasi bo'lib, uning faoliyati Germaniya advokatlari uchun katta imkoniyat hisoblanadi. Germaniyada tergov

sudyasi qamoqqa olish, tintuv o'tkazish, DNK tahlillarini o'tkazish, telefon-so'zlashuv qurilmalarini eshitish kabi prokuror murojaatlari yuzasidan qaror qabul qilish mas'uliyatini o'ziga oladi. Tergov sudyasi faoliyatining muhim ahamiyat kasb etishi o'z o'rnida advokat faoliyatiga ham ta'sir etadi. U politsiya va prokuratura harakatlarini ko'rib chiqadi hamda ushbu organlar faoliyatining muvofiqligi va qonuniyligini tekshiradi. Shuningdek, politsiya harakatlarini cheklaydi, bu esa advokatlar uchun o'ta muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ish tergov sudyasi qo'lida bo'lgan vaqtda u himoyachi ish materiallari bilan tanishib chiqmaguncha qaror qabul qilmaydi, bu esa faoliyatiga ijobiy ta'sir etadi va himoyachiga ish yuzasidan prokuraturada mavjud bo'lgan barcha ma'lumotlar bilan ertaroq tanishish imkoniyatini beradi. Natijada, advokat himoyani to'g'ri va samarali amalga oshirishga erishadi. Shu orqali taraflar teng imkoniyatlarda harakatlanishi mumkin bo'ladi. Hozirda MDH va boshqa davlatlarda ham tergov sudyasi instituti joriy etilmoqda, xususan, 2002-yilda Litva (JPK 158-m.)da, 2003-yilda Moldaviya (JPK 41-m.) va Estoniya (JPK 21-m.)da, 2005-yilda Latviya (JPK 210-m.)da, 2013-yilda Ukraina (JPK 3-m.)da, 2015-yilda esa Qozog'iston (JPK 55-m.), Gruziya (JPK 20-m.) va Qirg'iziston (JPK 31-m.) da ushbu institut joriy etildi. Armanistonda esa tergov sudyasi institutini joriy etish masalasi ko'rib chiqilmoqda.

Bundan tashqari, Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (ICESCR, 1966-yil), Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiya (CEDAW, 1979-yil), Bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya (CRC, 1989-yil), Irqiy kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi xalqaro konvensiya (ICERD, 1965-yil), Qiynoqlarga qarshi konvensiya (CAT, 1984-yil), Xalqaro Jinoyat Sudi (ICC) Statuti (Rim Statuti, 1998-yil) [5] kabi Xalqaro konvensiya va hujjatlar butun dunyoda insonlarning huquq va erkinliklarni himoya qilishning mustahkam asosini belgilab bergan.

Xulosa. O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilish sohasida qonunchilik va tashkiliy-huquqiy bazani mustahkamlash, xalqaro inson huquqlari standartlarini milliy qonunchilikka tatbiq etish, xalqaro majburiyatlarni bajarish hamda bu borada xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Yurtimizda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlashning kafolatlari yuzasidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar bilan bir qatorda ushbu tizimni takomillashtirish uchun bir qancha takliflarni ilgari surmoqchimiz. Birinchidan, BMT va boshqa xalqaro tuzilmalar bilan hamkorlikni rivojlantirish, BMTning barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirish, shuningdek, Yevropa Ittifoqi, YEXHT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan ikki tomonlama va ko'p tomonlama hamkorlikni yanada rivojlantirish orqali O'zbekiston global miqyosda inson huquqlarini himoya qilishda o'z o'rnini mustahkamlaydi. Bu davlatning xalqaro huquqiy doirada o'z majburiyatlarini yanada yaxshiroq bajarishiga imkon yaratadi va fuqarolik jamiyatining bu jarayonda muhim rol o'ynashini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, qiynoqning oldini olish bo'yicha institutsional mexanizmlarni takomillashtirish, ayniqsa, BMTning Qiynoqlarga qarshi konvensiyasining Fakultativ protokoliga qo'shilish, davlatning xalqaro miqyosda inson huquqlarini hurmat qilish va qiynoqlarga qarshi kurashishda faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

Uchinchidan, Xalqaro mehnat tashkilotining Mehnatkash-migrantlar va ularning oila a'zolarining huquqlarini himoya qilish bo'yicha 97-sonli konvensiyasini ratifikatsiya qilish O'zbekistonning chet elda mehnat faoliyatini olib boruvchi fuqarolarining huquq va

erkinliklarini himoya qilish uchun juda muhim qadam bo'ladi. Shunday qilib, inson huquqlarini himoya qilish sohasidagi islohotlarni davom ettirish O'zbekistonning global miqyosdagi mavqeyini mustahkamlashda hal qiluvchi omillardan biri bo'ladi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Alston, P., & Goodman, R. (2013). International Human Rights: The Successor to International Human Rights in Context (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (1948). Inson huquqlari bo'yicha Umumjahon Deklaratsiyasi (Universal Declaration of Human Rights). URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
3. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (1966). Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (International Covenant on Civil and Political Rights). URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/03/19760323%2003-12%20AM/Ch_IV_04.pdf.
4. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (1966). Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights). URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/01/19760103%2004-05%20AM/Ch_IV_03.pdf.
5. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Xalqaro shartnomalar va konvensiyalar to'g'risidagi rasmiy ma'lumotlar bazasi. URL: <https://treaties.un.org>.
6. F.Yusupova. Inson huquqlari. O'quv qo'llanma. – T.: TDYU nashriyoti, 2023. – 64 b. URL: https://drive.google.com/file/d/10rgXUn_T0ruCF-2hIW_Q0YjTX9XtwiiV/view.
7. Muratayev, S.A. Inson hamda fuqaroning huquq va erkinliklari kafolatlari. O'quv qo'llanma. – T.: TDYU nashriyoti, 2023. – 104 b. URL: <https://streetlaw.uz/file/constitution/Inson%20hamda%20fuqaroning%20huquq%20va%20erkinliklari%20kafolatlari%20SH.pdf>.
8. Nowak, M. (2005). UN Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary (2nd ed.). Kehl am Rhein: N.P. Engel Verlag.
9. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. URL: <https://lex.uz/docs/-6445145#-6445362>.
10. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. URL: <https://lex.uz/docs/-104720>.
11. O'zbekiston Respublikasining "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi 07.01.2008-yil 139-son Qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-1297315>.
12. O'zbekiston Respublikasining "Davlat hisobidan yuridik yordam ko'rsatish to'g'risida" O'RQ-848. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6502543>.
13. O'zbekiston Respublikasining "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi 02.09.2019-yildagi O'RQ-562-sonli qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-4494849#-4495950>.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 22.06.2020-yildagi PF-6012-sonli "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. URL: <http://www.insonhuquqlari.uz/oz/menu/inson-uulari-bjicha-zbekiston-respublikasining-millij-strategijasi>.
15. Tomuschat, C. (2008). Human Rights: Between Idealism and Realism (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
16. Qozog'iston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi, 2014-yil 4-iyul (2020-yil 16-noyabr holatiga ko'ra). URL: <http://base.spinform.ru>.
17. Mo'minov B.A. Jinoyat ishlarini sudga qadar yuritish ustidan sud nazorati. Yuridik fanlari doktori ... dissertatsiya. Toshkent, 2020. 249 bet.
18. S.A.Adilov Qozog'iston Respublikasi jinoyat jarayonida tergov sudyasining huquqiy maqomi. Yuridik fanlari nomzodi ... dissertatsiya. Moskva, 2018. 166 bet.

19. Choriyeva.D.M. Ishni sudga qadar yuritishda himoya huquqlarini kengaytirish masalalari. Toshkent, 2021. 257-bet.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).